The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol ⟶ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▽ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole ⟶ signifie "A SUIVRE", le symbole ▽ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

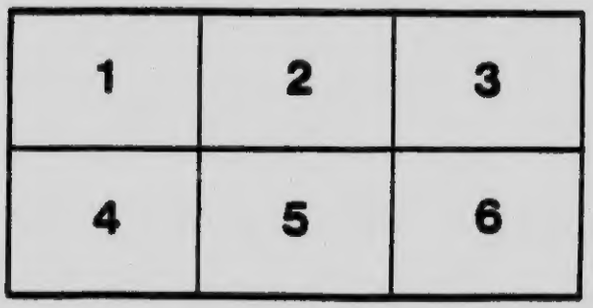

Ілюстрована Шевченківська Бібліотека
№ 12.

ВІДЬМА.

З 1 малюнком і портретом.

Накладом „Канадийского Фармера“
852 MAIN STREET, WINNIPEG. CANADA

Ілюстрована Шевченківська Бібліотека
№ 12.

ВІДЬМА.

З 1 малюнком і портретом.

Накладом „Канадийского Фармера."
852 Main Street, Winnipeg, Canada.

PG3948
S5
V5
1910
P***

М. Шевченко

Відьма.

(ОСИКА)

»Да прийдетъ-же смерть на ня, и да снидуть во адъ живи, яко лукавство въ жилищахъ ихъ посредѣ ихъ«.

Молю ся, знову уповаю,
І знову сльози виливаю,
І думу тяжкую мою
Німим стінам передаю.
Озовіте ся ж, заплачне,
Німії, зо мною
Над неправдою людською,
Над долею злою!
Озовітесь! А за вами
Може озоветь-ся
Безталаньня невсипуще,
І нам усьміхнеть-ся;
Поєднає з недолею
І з людьми, і скаже
Спасибі нам; помолить ся,
Й тихо спати ляже.
І примиренному приснять ся
І люде добрі, і любов,
І все добро, і встане в-ранції
Веселий, і забуде знов
Свою недолю; і в недолї
Познає рай, познає волю
І всетворящую любов.

I.

Коло осіннього Миколи,
Обідрані, трохи не голі,
Бендерським шляхом у-ночи
Ішли цигани, а йдучи —
Звичайне вольнії — співали.
Ішли, ішли, а потім стали,
Шатро край шляху розпяли,
Огонь чималий розвели
І кругом його посідали:
Хто з шашликом, а хто і так —
За те він вольний, як козак
Колись-то був. Сидять, куняють,
А за шатром з степу співає,
Неначе пяна, з приданок
До-дому йдучи, молодиця:
»Ой у новій хаті
Полягали спати;
Молодій приснилось,
Що мати сказилась,
Свекор оженив ся,
Батько утопив ся.
І!..... гу!.....«

Цигани слухають, сьміють ся:
»І де ті люде тут візьмуть ся?
Отсе мабуть із-за Дніпра,
Бо тут все степ... Мара! мара!«
Цигани крикнули, схопились,
А перед ними опинилось
Те, що співало. Жаль і страх!
В свитині латаній дрожала
Якась людина. На ногах
І на руках повиступала
Од стужі кров, аж струпом стала,
І довгі коси в репяхах
О поли бились в ковтунах.
Постояла, а потім сіла
Коло огню і руки гріла
На самім полумі. »Ну так,
Оженив ся неборак!«

А за шатром в степу співає...

Сама собі вона шептала,
І тяжко, страшно усьміхалась.
Що-ж се таке? Се не мара,
Моя се мати і сестра,
Моя се відьма, щоб ви знали.

Циган.

А відкіля ти, молодице?

Відьма.

Хто? я? (Співає:)
»Як була я молодиця,
Цілували мене в лиця,
А як стала стара баба,
Цілували б, була б рада.«

Циган.

Співуча, нічого сказать!
Як-би собі таку достать,
Та ще й з медведем...

Відьма.

Я співаю,
Чи то сижу, чи то гуляю,
Усе співаю, все співаю.
Уже й забула говорить,
А перше добре говорила.

Циган.

Де-ж ти була, що заблудила?

Відьма.

Хто? я, чи ти? (Шепче:) Цить лишень, цить!
Он бач, зо мною пан лежить!
Огонь погас, а місяць сходить,
В яру пасеть-ся вовкулак... (Усьміхнувшись)
Я в приданках була, впила ся,
І молода не придала ся...
А все го прокляті пани
З дівчатами такеє діють!

Ще треба сина оженить.
Піду, без мене не з'уміють
І в домовину положить.

Циган.

Не йди, небого! Будь тут з нами!
У нас, єй Богу, добре жить!

Відьма.

А діти єсть у вас?

Циган.

Немає.

Відьма.

Кого-ж годуєте-єсте?
Кого ви спати кладете?
Кого колишете в ночи?
Лягаючи і встаючи
За кого молитесь? Ох, діти!
І все діти, і все діти!
Не знаю, де од їх подітись!...
Де не піду, й вони за мною!
Вони з'їдять мене колись.

Циган.

Не плач, небого, не журись!
У нас дітей нема й заводу.

Відьма.

Хоч з гори та в воду...

І відьма тяжко заридала.
Цигани мовчки дивувались,
Поки поснули, дехто впав.
Вона ж не спала, не журилась,
Сиділа, ноги устромила

В гарячий попіл. Виступав
Щербатий місяць з-за могили
І на шатро мов позирав,
Аж поки хмари заступили

Чом не спить ся багатому,
Сивому, гладкому?
Чом не спить ся убогому,
Сироті старому?
Один дума, як би його
Достроїть палати;
Другий дума, як би його
На подзвін придбати.
Один старий одпочине
В пишній домовині,
Другий старий — і так собі
Де-небудь під тином.
І обидва спочивають
І гадки не мають!
Убогого не згадають,
А того ще й лають.

II.

Коло огню старий циган
З люлькою куняє,
Позирає на приблуду,
Й на подзвін не дбає.

Циган.

Чому не ляжеш, не спочинеш?
Зірниця сходить, подивись!

Відьма.

Дивилась я вже, ти дивись!

Циган.

Ми рано рушимо, покинем,
Як не проспиш ся.

Відьма.

Не просплюсь,
Я вже ніколи не просплюсь!
Оттак де-небудь і загину
У бурянї... (Співає тихо:)
»Гаю, гаю, темний гаю,
Тихенький Дунаю!
Ой у гаю погуляю,
В Дунаю скупаюсь,
В зеленому баговиньнї
Трохи одпочину,
Та може ще, хоч калїку,
Приведу дитину.«

Дарма! аби собі ходило,
Та вміло матїр проклинать?!
А он, чи бачиш? на могилї
Очиськ лупа кошеня!
Іди до мене! кицю, кицю!...
Не йде прокляте бісеня!
А то дала б тобі напить ся
З моеї чистої криницї... (Приспівує:)
»Стоїть кутя на покутї,
А в запічку дїти;
Наплодила, наводила,
Та нема де дїти.
Чи то потопити?
Чи то подушити?
Чи жидові на кров продать,
А гроші пропити?«

Що, добре наші завдають?
Сїдай лиш близшенько, оттут!
Отто-то й то! А ти не знаєш,
Що я в Волощинї була?
Я роскажу, як нагадаю...
Близнят в Бендерах привела,
У білих Яссах колихала,
У Дунаеві купала,
В Туреччинї сповивала,

Та до дому однесла,
Аж у Київ. Та вже дома
Без кадила, без кропила,
За три шаги охрестила,
А три шаги пропила.
Упила ся! упилась!
І досї пяна!...
І вже нїколи не просплю ся,
Бо я вже й Бога не бою ся
І не соромлю ся людей.
Коли-б менї оттих дїтей
Найти де-небудь! Ти не знаєш,
Чи є в Туреччинї война?

Циган.

Була колись, тепер нема,
Умер найстарший старшина.

Відьма.

А я думала, що й досї, —
Аж уже немає.
Слухай лишень! скажу тобі,
Кого я шукаю.
Я шукаю Наталочку,
Та сина Івана,
Дочку свою Наталочку,
Та шукаю пана,
Того Ирода, що — знаєш?...
Стрівай, нагадала...
Як була я молодою,
І гадки не мала,
По садочку похожала,
Квітчалась, пишалась.
А він мене і побачив,
Ирод! І не снилось,
Що я була кріпачкою,
А то б утопилась,
Було б легше. От набачив,
Та й бере в покої,
І стриже, неначе хлопця,
І в поход з собою

Бере мене. У Бендери
Прийшли ми, стояли
З москалями на кватирах,
А москалі за Дунаєм
Турка воювали.
Тут дав Бог мені близнята,
Як-раз против Спаса.
А він мене і покинув,
Не вступив і в хату,
На дітей своїх не глянув,
Люципер проклятий!
Пішов собі з москалями,
А я з байстрюками
Повертала в Україну
Степами, тернами,
Острижена; та й байдуже!
У селах питала
Шлях у Київ. І що з мене
Люде насьміялись!
Трохи була не втопилась,
Та жаль було кинуть
Близняточок. То сяк, то так
На свою країну
Придибала. Одпочила,
Вечора діждалась,
Та й у село. Хотілось, бач,
Шоб люде не знали.
От я крадусь по-під тиньню
До своєї хати.
В хаті темно. Нема дома,
Або вже ліг спати
Мій батечко одинокий.
Я ледве ступаю...
Вхожу в хату, аж щось стогне,
Ніби умирає:
То мій батько. І нікому
Ні перехрестити,
Ні рук скласти. О прокляті,
Лукавії діти,
Що ви дієте на сьвіті!...
Я перелякалась...

Хата пусткою смерділа.
От я заховала
Близнят своїх у коморі,
Вбігаю у хату,
А він уже ледве дише.
Я до його: »Тату!
Мій таточку! Се я прийшла!«
За руки хватаю.
»Се я,« кажу. А він мені
Шепче: »Я прощаю.«
»Я прощаю« — тілько й чула...
Здаєть-ся, я впала
І заснула. Як-би була
До віку проспала!...
О-півночи прокинулась:
Як у ямі в хаті,
А за руку батько давить...
»Тату,« кричу, »тату!«
А він уже так, як крига.
На-силу я руку
Випручала. Що, цигане,
Як-би таку суку
Тобі дочку, що зробив би?

Циган.

Єй-Богу, не знаю.

Відьма.

Та мовчи вже, бо забуду
Потім не згадаю.
Дітей, бач-ся, годувала,
Та в засік ховала,
Та очіпок — се вже в-ранці —
Клоччям вимощала,
Щоб не знать було, що стрига;
Прибралась, ходила,
Поки люде домовину
На-дворі робили.
Доробили, положили,
Понесли, сховали.

І одна я, як билина
На полї, осталась
На сїм сьвітї. Були дїти —
І тих не осталось. (Плаче і співає:)
»Через яр ходила,
Та воду носила,
Коровай сама бгала —
Дочку оддавала,
Сина оженила...
І..... гу!.....«

III.

Циган.

Не скигли, бо ти всїх побудиш!

Відьма.

Хиба я скиглю, навісний?

Циган.

Та добре, добре! Що дальш буде?
Росказуй дальше!

Відьма.

Що даси?
Навариш завтра мамалиги?
Я кукурузи принесу.
Нагадала, нагадала!
З дочкою лїг спати,
Завдав сина у лакеї...
Громадою з хати
Виганяли. Нагадала...
Я собак дражнила
По-під вікнами з старцями,
І байстрят носила
За плечима, щоб привчились...
Аж і сам приїхав.
Я до його кинула ся,
Забудучи лихо.
Привітав мене, люципер,

Благословив діток,
Та й забрав їх у покої.
Ростуть мої квіти,
Та й виросли. Сина Йвана
Оддав якісь пані
У лакеї, а Наталю —
Чи твої цигани
Всї поснули?

Циган.

Всї поснули.

Відьма.

Бо щоб не почули
Мого слова. Страшно буде...
І ти, старий друже,
Злякаєш ся, як вимовлю...
Чи тобі байдуже?
Наталочку... дитя своє...
Ирод нечестивий
Занапастив! А до того
Посилає в Київ
Мене, бачиш, молити ся.
Я, дурна, й ходила,
І молилась... Нї, цигане,
Я марне молилась!...
Чи в вас єсть Бог який-небудь?
В нас його немає:
Пани вкрали, та в шкатулї
У себе ховають.

Вертаю ся із Києва,
Замкнуті покої.
Він узяв її з собою,
Та й поїхав з нею,
З Наталею... Чи чуєш ти?
І остриг, проклятий,
Дитя своє. Полетїла
Я його шукати
В Волощину. Та й шукаю,

Совою літаю
Над байраками, та діток,
Діточок шукаю,
Наталоньку! Ні, ні, ні!
Я шукаю пана!...
Розірву!.. Возьміть до себе
І мене, цигани!
Я медведя водити-му,
А як найду ката,
То й спущу його на його!
От тобі, проклятий!
Ні, не спущу, сама його
Загризу! Чи чуєш?
Одружимось, моє серце!
Я й досі дівую;
А сина вже оженила,
А дочка й так буде:
Лазити-ме по-під тиньню,
Поки найдуть люде
Неживбю. Чи ти бачив?
Там такий хороший
Мій син Іван!... Ух, холодно!
Позич мені грошей!
Намиста доброго куплю,
Та й тебе повішу,
А сама піду до-дому...
Дивись: миша, миша...
Несе у Київ мишенят!
Не донесеш, утопиш десь,
Або пан одніме!
Чи я найду моїх діток,
Чи так і загину?

Та й замовкла, мов заснула.
Цигани вставали,
Розбирали шатро своє,
В дорогу рушали —
Та й рушили. Пішли степом
І вона, небога
Безталанна, встала мовчки,
І ніби-то Богу
Нишком собі помолилась,

Та й пошкандибала
За циганами, і тихо,
Тихенько співала:
»Кажуть люде, що суд буде,
А суду не буде,
Бо вже мене осудили
На сім сьвіті люде.«

IV.

Із-за Дністра пішли цигани
І на Волинь, і на Украйну;
За селом село минали,
В городи ходили,
І марою за собою
Приблуду водили.
І співала й танцювала,
Не пила й не їла,
Неначе смерть з циганами
По селах ходила.
Потім разом схаменулась,
Стала їсти й пити,
І ховатись за шатрами,
І Богу молитись.
Щось таке їй поробила
Стара Маріула:
Якимсь зільлям напувала,
То воно й минуло.

Потім її стала вчити
І лікарувати:
Які трави, що од чого,
І де їх шукати;
Як сушити, як варити, —
Всьому, всьому вчила
Маріула. А та вчилась
Та Богу молилась.
Минуло літо. Уже й друге
І третє настало.
Уже прийшла в Україну,
Жаль їй чогось стало.
Поклонилась Маріулї

За науку в ноги,
Попрощалась з циганами,
Помолилась Богу,
Та й пішла собі, небога,
На свою Вкраїну,
Рада, рада та весела,
Мов мала дитина.
Які села прохожала, —
Болящих питала,
І травами напувала,
І всім помагала.
В осени прийшла до-дому,
Пустку затопила,
Вимазала, упоралась
І легко спочила,
Мов у раї. Все забула:
Злеє і незлеє;
Всїх простила, всїх любила,
І мов над землею
Сьвятим ангелом вітала:
Так їй легко стало!
Мов в палатах, в своїй хаті
Жити вона стала.
І сусїди не цурались,
Все село любило,
Бо вона все по болящих
День і ніч ходила.
І всім людям помагала,
І плати не брала,
А як брала, то калїкам,
Зараз оддавала;
Або сьвічечку в неділю
Спасові поставить
За всїх грішних, а у себе
Й шага не оставить.
»На-що менї (було каже),
Чи то в мене дїти?«
Та й заплаче. Оттак вона
Сама собі в сьвітї
Вік недовгий доживала.

Дївчата бувало
І днювали, й ночували,
Й хату прибирали,
І мазали, і квітчали,
І їсти варили.
І ворожить не просили —
Так собі любили!...
В хатиночці чисто, тихо,
Ясно, мов у раї,
І, знай, двері поскрипують:
Ніхто не минає.
Той добрий-день, прийде, скаже,
Той зільля попросить;
Той калачик, паляничку,
Всього понаносять:
Аби було з ким пожити,
Добром поділитись.
Оттак вона жила дома
І вкрита і сита.
І любили, й поважали,
І всього давали,
А все таки покриткою
І відьмою звали...

V.

З подаґрою і подушками,
З трйома, чи й більше, лікарями,
Із-за німецької землї
Весною пана привезли,
Самого тілько... Де-ж ті діти?
Дочку на хорта проміняв,
А сина в карти проіграв.
(І так трапляєть-ся на сьвітї!
А що-ж ми маємо робить!)
Отто-ж взяли його лічить.
Лічили, аж у трйох лічили,
Уже чого з ним не робили?!
Та ба, не буде вже грішить,
А ще б хотїло ся... Простила!
Сьвятого зільля наварила,

І, милосердая, з села
Лічити ворога пішла
В палати сумнії. Просила,
Щоб пана зільлям напоїть:
Божила ся, що буде жить!
Та лікарі не допустили,
Прогнали, трохи ще й не били,
Взяла горщечок, та й пішла;
Ідучи діточок згадала,
Заплакала, і жаль їй стало,
Що панові не помогла!

Весна зиму проганяє,
І зелений по землї
Весна килим розстилає;
Із ирію журавлї
Летять високо ключами,
А степами та шляхами
Чумаки на Дін пішли.
І на землї і на небі
Рай. І я не знаю,
Якого ще люде раю
У Бога благають!
А тим-часом непрощений
Грішний умирає.
Уже його лукавого
Сакраментували,
Клали долї на соломі,
І стелю знімали, —
Не вмирає... І лікарі
Нічого не вдіють!...

Якось трохи полегшало:
»Покличте Лукію!«
Шепнув, та аж затрусив ся.
Привели в палати
Мою відьму. І лікарі
Вже стали благати,
Щоб помогла... Прийшла вона
І у ногах стала,
І нищечком за грішного
»Отче-наш« шептала.

Пан неначе прокинув ся,
Глянув кругом себе,
І на неї!... та й закричав:
»Не треба, не треба!
Іди собі!... Або стрівай...
Чи ти не забула?
Прости мене! прости мене!...«
І сльози блиснули
В перше з-роду. — »Я прощаю...
Я давно простила...«
І сьвічечку дала в руки
І перехрестила.
Заснув ворог перед нею,
Як тая дитина,
А її за свою душу
Молитись покинув.

Сорокоусти наймала,
У Київ ходила
Та за пана, за ворога,
Господа молила.

VI.

І в осени вернула ся
В село зимувати.
Ніби матір привітати
Ласкаві дівчата.
І знов стали на досьвітки
До неї ходити;
І знов стали, як матері,
Лукії годити.
А вона їх научала,
Як на сьвіті жити;
Росказує, як і вона
Колись дівувала,
І як пана полюбила,
Покриткою стала,
І як стригою ходила,
Близнят породила,
Як блукала з циганами,
І як її вчила

Лікарувать Маріула,
І все, що робилось, —
Усе було росказує,
Аж плачуть дівчата
Та хрестять ся: жахають ся,
Ніби пан у хаті...
А вона їм росказує,
Просить, заклинає:
Щоб з панами не кохались,
Бо Бог покарає,
Що »підете ви по сьвіту
Так, як я ходила,
Батька, матір погубите,
Як я погубила;
Дітей своїх, на сьміх людям,
Пустите по сьвіту
Так, як я... як я... пустила...
Діти мої! діти!«

Оттак вона научала.
Дівчата хрестились
Та плакали, а у ночи
Пани все їм снились:
Із рогами, із хвостами,
Обрізують коси,
Та кусають, та сьміють ся,
І простоволосих
На собак то що міняють,
У дьогті купають,
І виводять на улицю
І людей скликають
Дивити ся... Оттаке-то
Дівчаточкам снилось;
А все таки на досьвітки
До неї ходили.

Прийшла весна зеленая:
Стара моя встала,
Пішла в поле шукать зільля
Та там і осталась.
І обідать і вечерять
Варили дівчата,

Та не знали, де діла ся
Їх нерідна мати.
Пастухи в селї сказали,
Що коло могили
У калюжі стару відьму
Чорти утопили.
Найшли її, громадою
Без попа сховали,
На могилї й осиковий
Кілок забивали.
А дївчата уквітчали
Могилу квітками,
І осику поливали
Дрібними сльозами.
І виросла на могилї
Осика заклята.
Оттак відьма похована:
Хрестїтесь, дївчата!
Хрестїтс ся і не кваптесь
На панів лукавих,
Бо згинете осьміяні,
Наробите слави.

1847. 7.-III.
Седнєв (в Чернигівщинї).

Ілюстрована Шевченківська бібліотека.

1. Причинна. З 2 малюнками і портретом.
2. Катерина. З 3 малюнками і портретом.
3. Тополя. З 1 малюнком і портретом.
4. Гайдамаки. З 15 малюнками і портретом.
5. Чернця Маряна. З 1 малюнком і портретом.
6. Утоплена. З 1 малюнком і портретом.
7. Гамалія. З 1 малюнком і портретом.
8. Сова. З 1 малюнком і портретом.
9. Єретик або Іван Гус. З 1 малюнком і портр.
10. Невольник. З 2 малюнками і портретом.
11. Наймичка. З 2 малюнками і портретом.
12. Відьма. З 1 малюнком і портретом.
13. Княжна. З 1 малюнком і портретом.
14. Москалева кривиця. З 1 малюнком і портр.
15. Варнак. З 1 малюнком і портретом.
16. Титарівна. З 1 малюнком і портретом.
17. Марина. З 1 малюнком і портретом.
18. Сотник. З 1 малюнком і портретом.
19. Петрусь. З 1 малюнком і портретом.
20. Тарасова ніч. — Іван Підкова. — Перебендя. З 2 малюн. і портрет.
21. Русалка. — Як би тобі довело ся З 2 малюнками і портретом.
22. Назар Стодоля. З 2 малюнками і портретом.
23. Збірник дрібних віршів. З 7 малюнками і портр.
24. Збірник дрібних віршів про Україну та козацтво. З 4 малюнками і портретом.

За всі разом..... $1.50.

Кождий свідомий Українець повинен знати

ІСТОРІЮ СВОГО КРАЮ.

Видавництво »Канад. Фармера« в порозуміню з Руською Книгарнею у Вінніпеґу передрукувало старокрасне видане Проф. М. Грушевського

ІЛЮСТРОВАНУ ІСТОРІЮ УКРАЇНИ

в комплеті. Історія є популярна і зрозуміла для кождого. В старім краю випродано два видання, тепер вже час щоби по 4-ох літах появив ся третий наклад. Є се величезна книга, має 516 сторін, 416 образків. — Ціна $3.00.

Замовленя висилайте на адресу:

Ruska Knyharnia

848-850 Main St. Winnipeg, Man.